

سوال

مادری دارم که سواد خواندن ندارد و من بسیار قرآن می‌خواندم و ثوابش را به وی اهدا می‌کردم، اما از وقتی شنیدم که این کار جایز نیست به جایش صدقه می‌دهم و ثوابش را به او اهدا می‌کنم. ایشان در قید حیات هستند؛ با این وجود آیا ثواب صدقه‌ی مالی یا دیگر کارها به شخص زنده یا مرده می‌رسد، یا تنها دعا به وی می‌رسد؟ زیرا در حدیث فقط از دعا نام برده شده: **هرگاه بنده‌ای بمیرد کار [نیکش] قطع می‌شود مگر از سه چیز... [از جمله] فرزند صالحی که برایش دعا کند و آیا اگر شخص بسیار برای پدر و مادرش در دعا و دیگر مواقع در هر حال دعا کند این حدیث گواهی صالح بودن اوست و برایش نزد الله امید خیر می‌رود؟ امیدوارم این موضوع را روشن کنید، خداوند اجرتان دهد.**

پاسخ مفصل

الحمدلله.

علما درباره‌ی رسیدن ثواب قرآن به میت بر دو قول هستند، اما قول صحیح‌تر، نرسیدن این ثواب است زیرا دلیلی برای رسیدن ثواب قرائت قرآن به میت وجود ندارد، چرا که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - این کار را برای افراد درگذشته‌ی مسلمان خانواده‌اش مانند دخترانش که در زندگی ایشان وفات کردند انجام نداده‌اند و صحابه - رضی الله عنهم - نیز تا جایی که ما می‌دانیم چنین کاری نکرده‌اند. بنابراین برای مومن بهتر این است که چنین کاری را انجام ندهد و به جای اشخاص زنده یا مرده قرآن و نماز نخواند و همینطور روزهی مستحب نگیرد. زیرا همه‌ی این کارها هیچ دلیلی ندارد و اصل در عبادات این است که عبادتی را انجام نمی‌دهیم مگر آنچه از الله سبحانه و تعالی یا پیامبرش - صلی الله علیه وسلم - ثابت شود.

اما صدقه به زندگان و مردگان مسلمان سود می‌رساند و همینطور دعا که به اجماع مسلمانان برای زنده و مرده سودمند است، اما این حدیث درباره‌ی شخص مرده وارد شده چون ممکن است کسی شک کند که آیا دعا به او می‌رسد یا نه؟ برای همین در حدیث پیامبر - صلی الله علیه وسلم - آمده است که: **هرگاه فرزند آدم بمیرد کارش عملش قطع می‌شود مگر از سه [جهت] صدقه‌ی جاریه یا علمی که از آن سود برد یا فرزند صالحی که برایش دعا کند زیرا مشخص است که مرگ باعث قطع شدن عمل انسان می‌شود؛ برای همین است که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - بیان داشته‌اند که این کارها با مرگ قطع نمی‌شود. اما در مورد شخص زنده هیچ شکی نیست که از صدقه - چه صدقه‌ای که خود دهد و یا صدقه‌ای که کسی دیگر به جای وی دهد - سود خواهد برد و همینطور از دعا. بنابراین کسی که برای پدر و مادر زنده‌اش دعا می‌کند، آنان از دعای وی بهره‌مند می‌شوند و همینطور صدقه‌ی وی در حالی که پدر و مادرش زنده‌اند برای آنان سودمند خواهد بود.**

همینطور اگر به سبب سن زیاد یا بیماری غیر قابل علاج از انجام حج ناتوان باشند، فرزند می‌تواند به جایشان حج کند. برای همین ثابت است که زنی از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - پرسید: حج بر پدرم واجب گشته در حالی که وی پیری کهنسال است و نمی‌تواند بر مرکب بنشیند؛ آیا به جایش حج کنم؟ فرمود: **به جایش حج کن.**

و مردی دیگر نزد ایشان آمد و گفت: ای فرستاده‌ی خدا؛ پدرم پیری است کهنسال و توانایی حج و سوار شدن بر مرکب ندارد، آیا به جایش حج و عمره را به جای بیاورم؟ فرمود: **به جای پدرت حج و عمره را به جای بیاور.** این حدیث نشان می‌دهد که حج به جای میت یا زنده‌ی ناتوان به سبب کهنسالی جایز است. بنابراین صدقه و دعا و حج یا عمره به جای میت و همینطور انسان ناتوان نزد همه‌ی علما جایز است.

همینطور اگر میت روزه‌ی واجب بر عهده دارد - چه روزه‌ی نذر یا کفاره یا روزه‌ی باقی‌مانده‌ی رمضان می‌توان به جای وی روزه را ادا کرد، زیرا پیامبر - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید: **هر که بمیرد و روزه‌ای بر گردنش باشد، ولی او به جای وی ادایش کند** (متفق علیه). همینطور احادیث دیگری در این باره وارد شده است. اما کسی که به سبب یک عذر شرعی مانند بیماری یا سفر روزه‌ی رمضان را به تاخیر اندازد و سپس پیش از به جای آوردن قضایش از دنیا برود نیازی به قضا یا غذا دادن به مستمندان نیست زیرا وی معذور بوده است.

اما شما به سبب این نیکی که در حق پدر و مادرت می‌کنی و برایشان دعا می‌کنی و صدقه می‌دهی ان شاءالله بر راه خیر و نیکی هستی، به ویژه اگر فرزندی که این کار را می‌کند اهل صلاح و نیکوکار باشد که این دعا به اجابت نزدیک‌تر است. به همین سبب پیامبر - صلی الله علیه وسلم - می‌فرماید: **یا فرزند صالحی که برایش دعا کند** زیرا دعای فرزند صالح از فرزند فاجر به اجابت نزدیک‌تر است، اگر چه دعا از هر فرزندی برای والدین مطلوب می‌باشد اما اگر فرزند اهل صلاح باشد دعایش به اجابت نزدیک‌تر خواهد بود.